

ИВАН ВАЗОВ И ЧЕХИЯ

АВТОР: ХРИСТИНА СТОЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

За връзките на нашия виден писател Иван Вазов с Чехия и за неговото отношение към страната и нейната култура знаем от литературното му творчество. В следващите няколко реда искам да ви представя и конкретни факти, които говорят за чувствата на Иван Вазов към чешкия народ, които той е отразил и в стихотворението, озаглавено „На чехите“:

За вашето съчувствие широко
в борба ни свята изразено смело
в горещо слово и в горещо дело
благодарим, благодарим дълбоко.

О, чехи, род пламтящ, душите ваши
са струни цели с трепет благороден
скръбта ни вас боли, триумфът наши
превръща се във ваш триумф народен.

В изданието през 1978 година в Прага „Речник на българските писатели“ – издателство Одеон, Иван Вазов е представен като прозаик, поет, драматург, литературен критик и преводач. За връзките му с Чехия се съобщава, че като министър на просветата през ваканцията на 1898 година той е посетил за кратко време Чехия и е бил в Прага и Карлови Вари.

Своето отношение към тази страна и нейната култура Иван Вазов е отразил многократно в литературното си творчество. Прежеждал е поезията на класиците Ян Неруда, Ярослав Врхлицики и Струепежнички. В много от неговите произведения срещаме чешки мотиви и особено образа на Ян Хус. Научните студии на Константин Иречек са били за Вазов основен исторически източник за описани сцени от старата българска история, а действието на незавършеният му роман „Маргарита“ (1904) със сюжет от студентските години на Васил Д. Стоянов се разиграва изцяло в Чехия.

Тези бележки породиха желанието ми по-подробно да запозная нашата общественост с написаното от Вазов за Чехия и с приема на неговото творчество в тази страна.

В сравнение с преводите от други големи поети, поезията на Ян Неруда е по-слабо застъпена, но затова пък Вазов е подбрал програмните „Отколе нас съдбата зла потиска“ и „Ний още не умееме да мрем“, които са съзвучни с нашите тежнени и стремежи.

Из сбирката на Врхлицики „Ганталово наследство“ Вазов взема ония моменти, в които са изречени думи с непреходна святост. Бащата на сражаващия се срещу него син казва: „За туй нещастие виноват не си ти: /ти вършиш волята на големците, /войната е злодейство най-голямо, /но то е общо, а не твое само!“ Или след като чува хвалебствия и хули срещу творчеството си поетът възкликва: „Кога бог звездите на небе запали, /не слуша той кой го хули или хвали“

В „Маргарита. Един роман в Прага. Откъслек“ Иван Вазов намира художествен повод г-жа Кнотек да покани българския студент, представен в образа на Богдан Хилков, да разкаже за своята страна и за своя „симпатичен народ, който тъй обичаме ние чехите, един братски славянски народ“ и да заяви: „Вие, българите, можете винаги да разчитате на радушно гостоприемство в нашата страна“. На въпроса дали студентите в Прага вярват, че бедният български народ ще се освободи и на какво се оповават, отговорът е: „На младото поколение, което сега се въоръжава с наука и събира сили за борба“. Следва реакцията на г-жа Кнотек: „О, колко е хубав животът, когато има такава благородна цел!“

Въпросът за отношението на Иван Вазов към Чехия и към чешката литература

научно е изследван от покойния вече професор Зденек Урбан и е отразен в сборника „Чехословакия и България през вековете“ /С. 1963. с. 62-82/ На втория въпрос: „Начало на проникването на творчеството на Иван Вазов в Чехия“ обоснован отговор дава Дануше Хронкова в статия, отпечатана в сборника „Българо-чешката дружба в литературата на XIX век“ С.1975 с.145-168. В резюмето тя подчертава: „Най-благоприятни условия за проникването на творчеството на Иван Вазов в чешкия културен живот е имало през два периода. Първият голям прилив преводи заедно с интерес към личността на писателя достига върха си през последното десетилетие на XIX и началото на XX век. За 40 години от появата на първите чешки преводи от Вазовата поезия, отпечатани през 1878 г., излизат в чешките периодични издания 130 превода от Вазов и 11 отделни книги: избрани стихотворения, почти всички разкази на автора от 80-те и 90-те години, както и главните му романи „Под игото“, „Нова земя“ и „Казаларската царица“. Този интерес към творчеството на Вазов... постепенно спада преди балканските войни.“

Вторият период на засилен интерес към Вазов обхваща края на 40-те и началото на 50-те години. Това, което позволява творбите на Вазов активно да се включат в литературния живот на чешкия народ,

е усещането на чешкия читател, че поетът разговаря с него на много близък език, че неговите идеи отговарят на изискванията на времето. Вазовите стихове привличат с демократичната съпротива срещу нацио-

налното потисничество и социалната несправедливост, със здравия разум и с картината на всенародното единство в борбата за национално съществуване. Творчеството му дава представа на чешкия читател за съвременния български живот, за борбата на широките народни маси за свобода, която е следена от чешкия народ с гореща симпатия. Чешката литература през 80-те години се стреми да възпитава широките читателски маси с интересно, забавно и художествено ценно четиво, което да разпалва жаждата за свобода и готовността за саможертва. На тези изисквания отговарят преводите на Вазов и затова те се издават в масови тиражи. Поради съпоставянето на предишните патриотични идеали с нездравите идеи на съвременността, която е загърбила тези идеали и с патриотичния и критичен тон на произведенията, творчеството на Вазов е близко до т.нар. „народна школа“, чийто най-ярък представител в чешката литература е Сватоплук Чех. Въпреки, че Вазов не е бил запознат с произведенията на Св.Чех, сходството в литературния типаж на творчеството им предизвиква симпатиите на чешкия читател,

още повече че Вазовата поезия и проза се превеждат в Чехия в момент, когато Сватоплук Чех е на върха на своята слава и с неговите критерии се оценявали и другите литературни явления. ■

